

Şehirleri Bizim Kılan Kadim Varlıklar:

Vakıf Eserlerimiz, İstanbul ve Yeni Model Arayışları

The Ancient Values Making the Cities Ours:
Foundational Heritage, İstanbul and Searches of New Models

Cem Eriş | *Y.Mimar- Restorasyon Uzmanı, İBB Boğaziçi İmar Müdürü*

Beş duyumuzla ortaya koyduğumuz, terennüm ettiğimiz ve hissettiğimiz bu şehir, bizim medeniyetimizin şehir kimliğine bürünmüş tezahürüdür.

Kadim medeniyetimizin ve toplumumuzun inancı çerçevesinde örneğini Hz. Peygamber (s.a.v.)den alarak kurumsallaştırdığı “yerel yardım, iyilik ve hizmet mekanizması”, siyasi bir otorite olsun ya da olmasın toplum tarafından vakıflar eliyle, vakıf mimari eserler vasıtasıyla oluşturulmuş, böylece şehirlerimiz bize has kimliğini kazanmıştır.

Onun için vakıf müessesesi, mimarisi ile mirasın ve bunun etrafında gelişen şehrin ve ruhun, onu bize emanet edenlerin vasiyetleri doğrultusunda korunması-yaşatılması, varlığımızın devamı için ve şehirlerimizin sürdürülebilir kılınması için olmazsa olmazımızdır. Mer’i mevzuata ilişkin önerilerimiz de bu amaçla dikkatlerinize sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, toplum, koruma, kurumlar, medeniyet.

This city, which we percept by the five senses, which we feel, which we describe is the physical reflection of our civilization.

From the view of the ancient civilization and belief of the society and considering the Prophet Muhammed (s.a.v.) as an example, the foundation culture as a functional way of local help, kindness and service has been created by the Directorate of Foundations and the architectural buildings of it, with the vital support of the society freely from the control of any political authority. By this way, the cities have acquired their unique characters, reflecting our society. In this context, conserving and keeping the mentioned heritage survived is an important duty that should be wondered in means of the maintenance of cities and society as well. The proposals relating to the current legal adjustments are presented in the essay.

Keywords: Foundation, society, conservation, establishment, civilization.

1. BÖLÜM

Giriş

Bu şehir; kimliğimizin, ruhumuzun, kültürümüzün şahikasıdır. İstanbul'u İstanbul yapan değerlerin önemi ve vazgeçilmezliği en kısa şekliyle böyle ifade edilebilir. Binlerce yıllık tarihimizin hulasasıdır bu kadim şehir. Kudüs ve Endülüs'ten sonra kendi ruh ve biçim coğrafyamızın temsil edildiği bir kaç şehrimizden biri, belki de son kalesidir bu şehir.

İstanbul sıradan bir şehir değildir. Onu böyle görüp anlamaya çalışırsanız yanlış hükümlerde bulunabilirsiniz, bu da sizi yanlış icraatlara sevk edebilir. Milli ve manevi değerlerimiz onda temsil edilir, ondan örnek ve model alınır ve dalga dalga coğrafyamıza yayılır.

Bu model şehir, mesajını sadece kitaplarda değil, içinde yaşanan örnek hayatlarla, yaşayan sanatıyla, musikisiyle ve olmazsa olmaz her medeniyetin kendini anlattığı, yaşam ve inanç biçimini ifade ettiği adeta tabiatın bir parçası haline getirdiği mimarisi, mekân organizasyonları ve silueti ile ortaya koyar. Merhum Turgut Cansever hocamızın ifade ettiği gibi: "Ecdadımız, ruhunu adeta taş ve ahşaba işlemiştir."

Onun için fetihten hemen sonra şehri kuran ve kurumsallaştıran iradenin yerini bir süre sonra ortak değerler sisteminin taşıyıcısı ve sembolü olarak bizatihi şehir ele geçirmiş ve artık nesilleri ve nefisleri terbiye eden bir mürebbiye dönüşmüş ve böylece sanatçılara, şairlere ilham olabilmıştır.

Bu hususu Yahya Kemal bizim için şöyle ifade ediyor:

«... İklimden anlayan gerçek ve hassas bir sanatkar, İstanbul'un eski semtlerinden herhangi birini, mesela: Koca Mustafa Paşa semtini yahut Eyüp'ü yahut Üsküdar'ı yahut da Boğaziçi'nin henüz milli hüviyetini muhafaza eden herhangi bir köyünü seyredince kat'i bir hüküm vererek der ki: bu halk bu iklimde ezelden beridir sakindir ve bu iklime bu mimariden ve bu halktan başka unsurlar yaraşmaz.»

Zira şehir ve mekânları karşısına geçip seyrettiğimizde, şehrin bütünlüğünü bize veren siluet sadece bir gölge veya bir panorama değildir artık. İçinde hayatlar, hatıralar, hikâyeler gizlidir. Tarihiniz orada nefes alıp verir. Bize has olan medeniyetimizin tüm kodları orada gizlidir. Sahip olduğu tarihi ve kültürel çevre bu sırları ve kodları gelecek nesillere aktarmanın vasıtalarıdır sadece. Bu şehrin bize has güzel bir ruhu vardır, sesi vardır, kokusu vardır, tadı vardır.

Fotoğraf 1. Dün;
Fatih'te vakıf ruhunun ve mimarisinin biçimlendirdiği bir sokak.

Kısacası beş duyumuzla ortaya koyduğumuz, terennüm ettiğimiz ve hissettiğimiz bu ruh, bu şehir bizim medeniyetimizin şehir kimliğine bürünmüş tezahürüdür (Fotoğraf 1). Onun için bizler, kadim medeniyetimizden bakiye mimari mirası koruyarak ve ondan ilham alarak yarınımızı inşa etmekle mükellefiz.

Mimari ve Vakıf

Temeli, kaynağı biz olan, inancımız ve onun etrafında adeta bir koza misali varlığını gösteren medeniyetimizin evrensel araç ve göstergelerinin başında gelir mimari. Ve İstanbul kadim mimarisi ile bize bunu haber vermekte, varlığımızın devamı için değerli olmaktadır. Bu yüzden İslam'ın **tebliğ ve temsil müessesesi adına Müslüman bireyin ve toplumun örnek olma sorumluluğu, her zaman ve mekânda caridir. Bunu mütemediyen ifade eden, diri ve evrensel kılan, aynı zamanda nesillere farkındalık oluşturmak üzere miras bırakan yegâne kurum ise şehirdir.**

Bütün mesele bu şehri, tüm bize has, bizim olan ve bizi biz yapan, aynı zamanda evrensel olan değerleriyle, iklimiyle, kimliği ile beraber sürdürülebilir kılmaktır. İşte bu yüzden kimliğimizi görünür ve yaşanır kılan mimariyi şehirden bağımsız ele alamıyoruz. Ancak mimari, şehrin kültürel bütünlüğü varsa bizim arayışında olduğumuz bir değeri ifade edebilmektedir. Yoksa tek yapılar ve üsluplar bazında ele almak kültürel kimliğin o şehre hâkimiyetinden vazgeçmek ve bugün yaptığımız gibi mimari eserleri anıt eser statüsü altında aslında içinde gerçek manada yaşamadan yalnızlaştırmak ve adeta turistik meta haline, sanki şehrin bir aksesuarı haline getirmek anlamına gelecektir ki aynı bugün içinden geçtiğimiz ve tecrübe ettiğimiz şu süreç gibi (Eriş 2013).

Fârâbî (872-951)'ye göre şehir: âlemi *kemâlata erdirecek olan insanın, hayrin efdâline ve kemâlin âlâsına ulaşmasının*

*tek yoludur. El-medinetü'l fâzıla'da Fârâbî, insanların bir araya gelmelerini ihtiyaca bağlar. Bu ihtiyaç maddî çerçevede yaşamsal olabildiği gibi mânen de mükemmelliye ulaşmakla ilgilidir. Bu sebeple şehirleri temelde ikiye ayıran Fârâbî, fâzıl (erdemli) şehri, erdemli olmayan cahil, fasık, değişmiş ve şaşkın şehirlerden ayırır. Fâzıl şehrin en önemli özelliği olarak Fârâbî, *sakinlerinin ancak saadete erişmek maksadıyla yardımlaşmaları'* nı gösterir. O'na göre mükemmelliğe ulaşmanın yolu şehirden geçer. *Hakiki fazilet de saadete ulaşma amacıyla yapılan fiillerden sâdır olan davranış ve melekelerdir; saadet ise hayr için yapılan hayrdır. Bu amacı paylaşan bir topluluğun yaşadığı şehir de fâzıl şehir olma vasfına sahiptir* (Gürkan 2012).*

İşte kadim medeniyetimizin ve toplumumuzun inancı çerçevesinde örneğini Hz. Peygamber (s.a.v.) den alarak kurumsallaştırdığı “yerel yardım, iyilik ve hizmet mekanizması”, siyasi bir otorite olsun ya da olmasın toplum tarafından vakıflar eliyle, vakıf mimari eserler vasıtasıyla oluşturulmuş ve Farâbî'nin işaret ettiği, *sakinlerinin ancak saadete erişmek maksadıyla yardımlaşmaları* prensibi dairesinde topluma hizmet etmiş, onu örgütlemiş, bir arada tutmuş ve “insanı yaşat ki devlet yaşasın” ifadesindeki gaye ile zaman ve mekân ötesini de hedefleyerek bünyesinde mimari bir mesaj da taşıyacak şekilde kurumsallaştırılmıştır (Eriş 2013).

Bu duruş, arzın neresinde olursa olsun tüm kadim İslam şehirlerinde olduğu gibi İstanbul'da da aynen tatbik edilmiş, yaşanmış, tecrübe edilmiş ve bizlere miras bırakılmıştır.

Ve Bugün

Dedelerimiz görevlerini yaptılar ve tarihin sayfalarındaki şerefli yerlerini aldılar. **Ancak bize öyle bir emanet bıraktılar ki bu emanetten vazgeçip inkâr edemediğimiz gibi -ki bir dönem inkâr siyasetine kurban edilerek talan edilen bir emanetten bahsediyoruz- bugün onu koruma,**

Fotoğraf 2. Bugün; Marmara Denizi tarafından Sultanahmet. Önde Marmara surları; geride mahalle ve evler; tepede Sultanahmet ve Ayasofya Camileri; arkada şehrin yeni silüeti!

bir adım öteye taşıma ve maddi-manevi tüm dinamikleriyle beraber sürdürme zaruretini iliklerimize kadar hissedip kendimize görev edindiğimiz yeni bir süreçte, mesuliyetin büyüklüğü çok daha görünür hale gelmiştir.

Bu mesuliyetin altında bugünü, yani aslında yarını biçimlendirirken kendimizi, şehri ve mimariyi yeniden analiz edip bize has bir sentezi ortaya koyacak ruh ve biçimin terkinde ne kadar başarılı olabildiğimiz hakkında kocaman soru işaretleri ve endişeler altında, aslında reçete elimizde olmasına rağmen yanlış mecralarda yol almaya çalışmanın çile ve eziyetini hem kendimize, şehirlerimize, mimariye hem de bize bakan, bizi örnek alan coğrafyamıza karşı çektirdiğimizi de farkında mıyız?

Bugün şehirlerimizde asli ve asil medeniyetimizi temsil namına ürettiğimiz, kendimize ve insanlığa örnek olma adına sunabileceğimiz çok fazla bir şey yok kadim şehir ve mimarimizden başka (Fotoğraf 2).

Prof. Sadettin Ökten hocam her medeniyetin temsil edildiği simge şehirler olduğundan bahisle “ ... Yeni ve yakın çağların simge şehri de İstanbul'dur. Yani İslam medeniyetinin Osmanlı yorumunun bir kültür olarak ortaya çıktığı, eski tabirle tecelli ve temerküz ettiği şehirdir İstanbul. Bu medeniyetin temel değerleri, batı medeniyetinin temel değerlerinden farklıdır. Dolayısıyla bu değerlerin ürettiği insan tipi de farklıdır.” tespitini yapıyor (Ökten 2009).

TEVBE/18 - Allah'ın meşitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'tan baş-

kasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte hidayet üzere oldukları umulanlar bunlardır

İşte aslında biz bugün bu insan tipini kaybettiğimizi anlıyor ve arıyoruz kadim medeniyetimizden bakiye mimari mirasa bakarak. O insanı ve ruhu kaybettiğimizden bugün yeni yorumları yapmakta zorlanıyoruz. Bu kültürel kesintinin, hafıza kaybının tesiri altında ruhsuz taklitlerden öteye geçmeyen, ne doğuya ait ne de batıya ait binalarla, kişisiz mekânların baskısı altında şehirlerimizi dönüştürüyoruz. Bundan en çok zarar görenler de İstanbul gibi simgeleşmiş kadim şehirlerimiz oluyor maalesef. *Yavaş yavaş kaybettiğimiz ve yeniden üretmekte zorlandığımız bu insan tipi Hz Peygamberin ahlakıyla ahlaklanmıştır insandır* (Eriş,2013). Geçmişte şehri bu insan şekillendirmekte ve değerli kılmaktaydı. Ve bizim için değerli olan ve bugünü şekillendirirken geleceği de inşaa edecek olan bu insanın ihyasıdır esas olan. Onun için vakıf müessesesi, mimarisi ile mirasının ve bunun etrafında gelişen şehrin ve ruhun, onu bize emanet edenlerin vasiyetleri doğrultusunda korunması-yaşatılması varlığımızın devamı için ve şehirlerimizin sürdürülebilir kılınması için olmazsa olmazımızdır.

İşte bir dönem gayet bilinçli bir strateji ile bu büyük emanet inkâr siyasetine kurban edilerek talan edildi, ortadan kaldırıldı, yok sayıldı (Fotoğraf 3-4). Çok şükür milletimiz artık oynanan oyunu farkında (Fotoğraf 5-6).

BAKARA/114- Allah'ın meşitlerinde, Allah'ın isminin anılmasını engelleyen ve onların harap olmasına çalışan kimselerden

Fotoğraf 3-4. Yedikule Hisari içindeki Fatih Camii; dün ve bugün.

Fotoğraf 5. Dün; Küçüksu'da Mihrişah Valide Sultan Camii.

daha zalim kim olabilir? Bunların oralara korka korka girmekten başka çareleri yoktur. Bunlara dünyada zillet, ahirette de büyük bir azap vardır.

Bilinçlendirme faaliyetleri bu konudaki yayınların artmasına vesile oldu. Bir örnek olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Başkanımız Sayın Dr. Kadir Topbaş'ın teşvik ve himayelerinde hazırlayıp 1. cildini yayımladığımız «İstanbul'un Kaybolan Kültür Varlıkları» isimli kitap (Fotoğraf 5) bu konuda kurumsal hassasiyet ve hafızanın tesisi, halkımızla ve araştırmacılarla paylaşma adına değerli bir çalışmadır. Bu çalışmayla kaybolan kültürel mirasımız yanında kaybolan hafızamız da ortaya konmuştur. İBB Başkanlığımız, başlattığı ve sürdürdüğü tüm bu değerli çalışmaların sonuçlarını başta İstanbullular olmak üzere tüm kültür dostları ve araştırmacılarla da paylaşmak ve farkındalık oluşturmak amacıyla kitaplaştırma ve böylece tarihe not düşme görevini de üstlenmektedir.

Fotoğraf 6. Ve bugün; Küçüksu'da Mihrişah Valide Sultan Camii.

Bu bölümün sonunda tüm bu ifadelerin temsil ettiği kavramlar ile ruh ve biçim terkiibini daha iyi anlayabilmek için gelin Y. Kemal'in Koca Mustafapaşa şiiirine bir an olsun gönlümüzü verelim:

*Koca Mustâpaşa! Ücrâ ve fakîr İstanbul!
Tâ fetihten beri mü'min, mütevekkil, yoksul,
Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada.
Kaldım onlarla bütün gün bu güzel rü'yâda.
Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz
Ki biziz hem görülen, hem duyulan, yalnız biz.
Mânevî çerçeve beş yüz senedir hep berrak;
Yaşayanlar değil Allâh'a gidenlerden uzak.
Bir bahar yağmuru yağmış da açılmış havayı
Hisseden kimse hakikat sanıyor hulyâyı.
Ahiret öyle yakın seyredilen manzarada,
O kadar komşu ki dünyâya duvar yok arada,
Geçer insan bir adım atsa birinden birine,
Kavuşur karşıda kaybettiği bir sevdiğine.
Serviliklerde sükûn, yolda sükûn, evde sükûn.
Bu taraf sanki bu halkıyla ezelden meskûn.
Bir afif âile sessizliği var evlerde;
Örtüyor fakrı asâletle çekilmiş perde.
Kaldırılmaz, daracık, eğri sokak, doğru sokak..
Her geçildikçe basılmış ve düzelmiş toprak.
Kuru ekmele, bayat peyniri lezzetle yiyen,
Çeşmeden her su içerken: "Şükür Allâh'a» diyen
Yaşıyor sâde maîşetlerin en sâfında;
Rûh esen kuytu mezarlıkların etrâfında.
Bu vatandaş biraz ahşapla, biraz kerpiçten
Yapabilmiş bu güzellikleri birkaç hiçten.
Türk'ün âsûde mizâciyle Bizans'ın kederi
Karışıp mağrifet iklimi edinmiş bu yeri.*

2. BÖLÜM

Koruma Mevzuatı Çerçevesinde Vakıf Mirasımız ve Sürdürülebilirlik

Yukarıda dilimiz döndüğünce anlatmaya çalıştığımız vakıf eserlerimizin önemi ve korunmasında şüphesiz bugünkü mevzuatımızın yeniden ele alınması elzemdir. Mevcutlarla beraber geçmişte gerek inkâr politikaları ve gerekse kişilerin ya da kurumların yorum ve keyfine bırakılarak ortadan kaldırılmış bulunan, günümüzde ise geriye ancak vakıf senetleri, arsaları ve bir kaç fotoğrafları kalmış bulunan kaybolan vakıf mirasının, halkımızın da yoğun bir şekilde sahip çıkarak desteklediği bir süreçte ihyası, mer'i mevzuatın vakıf mirasımızın ve kimliğimizin lehine yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu zaruretın tabii bir sonucu olarak da bu mirasın koruyucusu, sürdürülebilir kılıcısı ve bu hassasiyeti kuruma ve topluma mal ederek bir yaşam tarzı haline getirmekle mükellef olan Vakıflar Genel Müdürlüğümüzün (VGM) mevzuatının ve kurumsal yapısının da yeniden ele alınması gerekmektedir.

Bugün, şehrin kadim mimarisinin varlık sebebi vakıf ruhu ve sisteminin günümüze ulaşan mimari eserleri: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KVTVKK) kapsamında 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararına göre 1.Grup Yapılar sınıfında nitelendirilmekte ve «toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar» olarak tanımlanmaktadır.

VGM'nün kendi mevzuatı dışında 2863 sayılı kanun, ilke kararları ve yönetmeliklerle tüm koruma ve restorasyon faaliyetlerini düzenleyici üst bir kanun olarak bu alanı kuşatmaktadır.

2863 sayılı kanunun 7. maddesine göre vakıf olarak tesis edilen yapıların da tescil yetkisi koruma kurullarına bırakılmaktadır.

Tespit ve tescil: Madde 7 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/2 md.) (Değişik birinci fıkra: 26/5/2004-5177/26 md.)

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılır. Yapılacak tespitlerde, kültür ve tabiat varlıklarının tarih, sanat, bölge ve diğer özellikleri dikkate alınır. Devletin imkânları göz önünde tutularak, örnek durumda olan ve ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılan tespitler koruma bölge kurulu kararı ile tescil olunur.

Bu yüzden arsası, vakfiyesi ve maddi ve manevi hatırası toplum için değerli olan pek çok vakıf kültür mirası yıllardır koruma bölge kurullarının konuya sadece vakıf eserin fiziki varlığı ve belgeleri üzerinden yaklaşım gösterdiklerinden tescil edilememektedir. Halbuki vakıf eser sadece fiziki varlığı ile bir kültür mirası olmayıp aynı zamanda toplumun inancını ve yaşam biçimi temsil eden şekillendiren ve geleceğe aktaran bir sosyal, psikolojik, manevi, dini bir değer olarak işlevi açısından

da değerlendirilerek tescil edilmelidir. Bugün pek çok şehrimizde bu şekilde tescil edilemediğinden ihya edilemeyen ve yerlerine vakıf senedine ve ruhuna aykırı yeni yapılar yapılarak ortadan kaldırılan sayısız vakıf eserlerimiz bulunmaktadır.

Örneğin: İBB Başkanlığı olarak mülkiyetimizde bulunan Rumeli Hisarı içindeki Fatih Sultan Mehmet Han vakfından Boğazkesen Mescidi'nin 3 Numaralı Koruma Bölge Kurulunda tescili ve restorasyon projelerinin onayı için 15 yılı aşan bir sürecin yaşandığını ve ortada milletimiz için son derece değerli bir vakıf kültür varlığı mescidin ihyası dururken bu emanetin hangi amaçlarla mevzuata aykırı olarak kullanılarak Fatih'in ve onun torunlarının nasıl rencide edildiği hala hafızalarımızdaki yerini korumaktadır.

1. ÖNERİ

Bu geçiş sürecinde daha fazla zaman kaybetmeden ve yukarıda verdiğim yüzlerce benzeri yaşanmış bu durumun biran önce önüne geçilmesi için önerim:

2863 sayılı kanunun taşınmaz kültür varlıklarını tanımlayan 6. maddesinin

Vakıfsenediyle oluşturulmuş, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olsun ya da olmasın, yerinde mevcut olsun ya da olmasın arsalarıyla beraber tüm taşınmazlar (kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, suyolları, sarmıç ve kuyular; evler, yahılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, külliyeler ve benzeri taşınmazlar) taşınmaz kültür varlığı örneklerindedir.

şeklinde yeniden düzenlenmesidir.

Burada özellikle yerinde mevcut olmayan vakıf taşınmazların peşinen kültür varlığı sayılmasına bazı itirazlar gelebilir. Unutmayalım ki bugün 19 yy. dan kalma, mesela camiler ve mescitler gibi pek çok vakıf eserin vakıf senetleri tetkik edildiğinde aslında 15,16,17 veya 18. yy'da inşaa edildikleri, ancak daha sonra deprem, yangın vb. sebeplerle yeniden ihya edildikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bugün özgün veya yeni yeri arsa olarak tescil edilecek bir kadim mescidin, 660 sayılı ilke kararının I/3 maddesinde tanımlanan şartlara ilişkin belgelerinin (vakıf senedi, siciller, rölöve, kroki, fotoğraf vb.) hala tasnifi tamamlanmamış kurum arşivlerinde ya da kişisel arşivlerde bulunabileceği, sonradan pek çok bilgi ve belgeye ulaşılma ihtimali söz konusu olabildiğinden ve bunun yaşanmış pek çok örneği bulunduğundan bu önerimin değeri daha iyi anlaşılacaktır. Ayrıca hiç bir belgesine ulaşılamasa da bir vakıf akar ya da hayrat eserin vakıf senedine uygun olarak bugünün mimari malzeme ve sistemleriyle vakfedilen arsasında vakıf senedine uygun bir işlevle ihyası, geleceğe miras bırakılacak bir eserin ortaya konmasını sağlayacağı gibi daha önemlisi vakfın vakıf şartlarının da bir gereğidir.

Yine 2863 sayılı kanunun 7. Maddesinde

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve ta-

biat varlıkları ile gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, mevlevihane, çeşme ve benzeri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi koruma kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülür. Hükmü yer almaktadır.

Bugün gelinen ve ulaşılan süreçte yurdumuzda restorasyon ciddi bir sektör haline gelmiş gerek vakıf idaresi ve mevzuatı ve gerekse uygulayıcılar ve uzmanlıklar açısından halen eksikler bulunsa da ciddi bir seviyeye ulaşılmıştır. **Pek çok uzmanın üzerinde ittifak ettiği en önemli konu ise restorasyonun tüm aşamalarının ve kararlarının koruma bölge kurullarında onaylı tek bir proje üzerinden tamamlanamayacağı hususudur. Dolayısıyla restorasyon ilk gününden tamamlandığı son güne kadar sürekli bir proje-uygulama-denetim koordinasyonu içinde tek elden yürütülmesi gereken bir süreçtir.**

2. ÖNERİ

Bugün Kültür ve Turizm Bakanlığı (KVTB) kendi sorumluluk ve mülkiyetindeki eserlerin restorasyonunu nasıl kendi kurduğu mevcut kurullar eliyle yürütüp denetleyebiliyorsa (örneğin: Topkapı Sarayı restorasyon projeleri ve uygulamaları, Ayasofya Camii restorasyon projeleri ve uygulamaları gibi) yine nasıl TBMM'ye bağlı Milli Saraylar (örneğin: Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı gibi) mevcut mevzuattan bağımsız tutularak restorasyon proje ve uygulamalarını gerçekleştirebiliyorlarsa artık VGM de kendi koruma bölge kurullarını oluşturabilmeli, KVTB'nca belirlenen koruma ve restorasyon kriterleri kapsamında kendi vakıf taşınmazlarının restorasyon proje, uygulama ve bakım onarımlarını onaylayarak yürütebilmelidir. Bu amaçla hiç zaman kaybetmeden gerekli düzenlemeler yapılarak VGM bünyesinde **Vakıf Taşınmazlar Koruma Kurulları kurulmalıdır.**

Bunun için 2863 sayılı kanunun **yetki ve yöntem: 10.maddesi**"nde

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mühlak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, tescili ve korunması Vakıflar Genel Müdürlüğüne kurulan Vakıf Taşınmazlar Koruma Kurullarınca yapılır." şeklinde bir düzenleme yapılmalıdır.

Ancak tüm bu eylemlerin üzerinde denetleyici, ilkeleri belirleyici ve mevzuatı düzenleyici olarak KVTB'ni görmeliyiz. Bakanlık, koruma prensiplerini ortaya koyan bir konumda bu alanda etkinliğini sürdürmelidir.

3. ÖNERİ

Ayrıca vakıf idaresindeki taşınmaz kültür varlıkları için önerdiğimiz bu modeli yerel idareler için de geliştirmek durumundayız. Zira KVTB veya VGM'den farklı olarak tek

yapı ölçeğindeki koruma uygulamaları yanında sit alanı, sivil mimari örneği ahşap ve kâgir evlerin oluşturduğu tarihi doku, mahalle, meydan, sokak ölçeğinde koruma ve uygulama faaliyetlerini yürüten yerel idarelerdir.

Özellikle İstanbul gibi kültürel miras ve envanterin yoğunlaştığı şehirlerimizde bakanlık-vakıf idaresi- büyükşehir ilçe kademelenmesi ve hiyerarşisi içinde taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve yönetilmesi ancak böylece sürdürülebilir kılınabilecektir. **Yerel idare dediğimiz zaman ise bakanlık tarafından belirlenecek kriterler çerçevesinde yeterliliği test edilecek ve Bakanlar Kurulu kararı ile görevlendirilecek olan Büyükşehir Belediyelerini kastediyoruz.** İlçe belediyelerinin faaliyetlerini de yaşadığımız tecrübelerden hareketle Sit Alanları Alan Yönetimi bütünlüğü içinde Büyükşehir Belediyesi çatısı ve koordinasyonu altında düşünmek zorundayız.

Bugün Bakanlığın mevcut teşkilat yapılanmasına göre kurulan koruma bölge kurulları yine Bakanlık mevzuatı ve Yüksek Kurul ilke kararları çerçevesinde taşınmaz kültür varlıkları, sit alanlar ve ilgili koruma alanlarında bireysel-kurumsal talep ve koruma projelerine ilişkin kararlar almaktadırlar. **Yukarıda önerdiğimiz Vakıf Taşınmazlar Koruma Kurullarını** bu şemaya eklemeyi önerirken **Bakanlık tarafından mevzuat ve teşkilatı oluşturulan mevcut koruma kurullarının işletilmesine ilişkin önerimiz ise koruma bölge kurullarının aynı bakım onarım izinlerini düzenleyen KUDEB'ler gibi Bakanlıkça akreditasyonu yapılacak olan Büyükşehir Belediyeleri çatısı altına alınması olacaktır.** Yine Bakanlık, prensipleri, ilkeleri ortaya koyan bir konumda etkinliğini sürdürmelidir. Bölge kurulları idari ve lojistik olarak Bakanlığın teklifi ve Bakanlar kurulunun tasdiki ile Büyükşehir Belediyelerine bağlanmalıdır. Ancak Kurul Üyelerinin nitelik, nicelik ve görevlendirilmeleri ilgili yönetmelikler yine Bakanlıkça yapılmalıdır.

4. ÖNERİ

Son olarak şüphesiz taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli unsurlardan biri de proje ve uygulamaların finans modelleridir.

KVTB, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında oluşturulan kaynağın kullanımı ile diğer ortak fonların kullanımının alandaki proje ve uygulamalar için bir program ve yönetim modeli çerçevesinde paylaştırılması artık Valiliklerden alınarak, kurulan veya kurulacak olan Alan Yönetim Başkanlıklarının denetimine bırakılmalıdır.

Alan Yönetimi kapsamında oluşturulan ve ilgili tüm paydaşların katılımıyla oluşturulan **Alan Yönetim Başkanlığı-Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu** bu işi üstlenerek kısıtlı kamu kaynaklarının yönetim planı çerçevesinde **en verimli şekilde proje ve uygulamalarda kullanılması sağlanmalıdır.**

Kaynakça

Eriş, C., (2013)
Gürkan, A., (2012)
Ökten, S., (2009)

Batı Ve İslami Mimaride Yerellik Ve Evrensellik, VI. Dini Yayınlar Kongresi, İstanbul.

İslâmî Kavrayışta Şehir: el-Medinetül' Fâzıla / Fârâbî, Derin Düşünce.

Tarih ve Medeniyet Perspektifinden İstanbul Estetiği, İstanbul Kent ve Medeniyet, Marmara Belediyeleri Birliği Yay.